

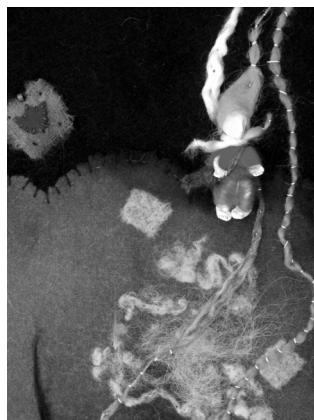
TIBORI SZABÓ ZOLTÁN

MINERVA – A KÖZÖSSÉG SZOLGÁLATÁBAN (1920–2018)

■ Az 1920-ban alapított kolozsvári Minerva történetéről és az erdélyi magyarságot szolgáló tájékoztató, művelődési, művészeti és tudományos tevékenységéről a közösségi emlékezet keveset őrzött meg. Mi sem bizonyítja ezt ékeesebben, mint az, hogy a csaknem évszázados történetre visszatekintő Minerva nem találtatott érdemesnek arra, hogy a létét és a tevékenységét az idén augusztusban, a Kolozsvári Állami Magyar Színház épülete előtti téren megrendezett, az erdélyi magyarság alapintézményeinek gazdag történetét ismertető kiállítás legalább megemlítsé.

Ennek a jóhiszemű magyarázata az, hogy bár a kolozsvári Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet – a mindmáig legnagyobb teljesítményű erdélyi magyar kiadó- és nyomdavállalat – a csaknem évszázados kezdetétől fogva csendben, diszkréten, de annál lendületesebben építkezett és erősödött, eredményeit tartózkodott nagydobra verni, és inkább arra törekedett, hogy folyamatosan fejlődjék, munkáját tökéletesítse, és a közösséget egyre korszerűbben szolgálja.

Az intézmény kiterjedt kutatás nyomán feltárt és az utóbbi években bemutatott eredményei¹ azt bizonyítják, hogy az erdélyi magyar kisebbségi lét első, két évtizedes szakaszában, 1920 és 1940 között, de az azt követő nyolc év során is, 1940-től 1944-ig, illetve 1945-től 1948-ig, a Minerva kiemelkedő mértékben járult hozzá a magyar oktatás, sajtó, irodalom, tudomány és művészet fejlődéséhez. A Minerva közösségi

**...a Minerva Művelődési
Egyesület valamennyi
tagja és munkatársa
önkéntes alapon,
bérezés nélkül állt és áll
a közösség
szolgálatában...**

összefogással jött létre 1920 augusztusában. Alapítói az első világháború utáni első időszakban az anyaországtól elszakított, Erdélyben maradt magyarok tájékoztatása, művelése és önszervezése alappilléreinek képzelték el a vállalatot, olyan intézménynek, amely a közösség megmaradása, gyarapodása és önazonosságának megőrzése végett tevékenykedjék.

E megállapítással teljes mértékben egybecseng a Romániai Magyar Irodalmi Lexikon szócikkében olvasható tömör meghatározás: „A Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. Kolozsváron 1920 és 1948 között működő nyomdaiipari nagyvállalat, a két világháború között a romániai magyarság kiemelkedő szellemi értékteremtő műhelye.”²

Az évek folyamán igen sikeresnek bizonyultak a Minerva kiadásában megjelent sorozatok: *Erdélyi Magyar Naptár* (1921-től, 25 kötet), *A Magyar Nép Könyvtára* (1939-ig 62 füzet), a *Minerva Könyvtár* (1925–1928 között 15 füzet), a *Magyar Ifjúság Könyvtára* (1928–1940 között 12 füzet), a *Pásztortűz Könyvtára* (1925–1930 között 18 füzet), az *Erdélyi Tudományos Füzetek* (1926–1947 között 208 füzet), az *Erdélyi Ritkaságok* (1939–1944 között 13 mű 18 kötetben) és a *Minerva Népkönyvtár* (1930-ban 15 füzet), amelyek füzetenként-kötetenként négy-hatezer példányban jelentek meg.

Mindezeket pedig kiegészítették a sok százezer példányban kiadott folyóirat, világi és egyházi hetilap és napilap (összesen 85), amelyek közül a legjelentősebbek a következők voltak: *Contribuțiuni botanice*, *Erdélyi Gazda*, *Erdélyi Magyar Naptár*, *Erdélyi Múzeum*, *Erdélyi Orvosi Lap*, *Globus*, *Hangya*, *Közgazdaság és Az Út* (1920-tól); *Magyar Nép*, *Pásztortűz*, *Református Szemle*, *Sport* (1921-től); *Keresztény Magvető*, *Méhészeti Közlöny* (1922-től); *Revista stomatologică – Sztomatológiai Szemle* (1923-tól); *Jóbarát*, *Progresul economic* (1925-től); *Reformátusok Lapja* (1926-től); *Kálvinista Világ* (1927-től); *Erdélyi Helikon*, *Erdélyi Irodalmi Szemle* (1928-tól); *Politița* (1929-től); *România nouă*, *Szövetkezeti Értesítő* (1933-tól); *Hölgyfutár* (1937-től); *Ellenzék*, *Estilap*, *Iskolaszövetkezeti Közlöny*, *Keleti Újság*, *Magyar Újság*, *Mezőgazdasági Szemle*, *Múzeumi Füzetek*, *Nép és Nyelv* (1940 után); *Dolgozó Nő*, *Egység*, *Erdély*, *Erdélyi Szikra* (később *Igazság*), *Falvak Népe*, *Lumina*, *Lupta Ardealului*, *Népvédelem Lapja*, *Plugarii*, *Tribuna nouă*, *Utunk*, *Világosság* (1944 után).

A 2015-ben kiadott kötetben³ átfogó képet igyekeztünk rajzolni a Minerva 1920 és 1948 közötti történetéről, és kiadványainak átfogó, részletes, teljességre törekvő, 2832 címet tömörítő bibliográfiáját is az olvasók asztalára tettük. Számukra egyértelműen kiderült belőle, hogy a Minerva a romániai magyar közösség igazi sikertörténete volt, amelyet 1920-ban közadakozásból hoztak létre, és később erdélyi magyar intézményi támogatással fejlesztettek. Nemkülönben az is, hogy a két világháború közötti Minerva vezetői olyan személyek voltak, akiknek nevét a közösségi emlékezet széles körben ugyan nem jegyezte meg, de akik névtelenül, önzetlenül és diszkréten a romániai magyar közösség folyamatos épülését szolgálták. A szóban forgó kiadványunk a romániai magyar lap- és könyvkiadás e kevésbé ismert úttörőinek is méltó emléket igyekezett állítani.

Ez alkalommal elsősorban dr. Vékás Lajos fáradhatatlan tevékenységét emeljük ki, aki 1920 és 1940 között, előbb igazgatói, majd vezérigazgatói minőségben vezette a Minervát. A vállalat dinamizmusát kétségtelenül az általa irányított operatív vezetőség lendületének és derültségének köszönhette. Fő célkitűzésük – írta a *Pásztortűz* tízéves jubileuma alkalmából a vezérigazgató – „a magyar hagyományok megőrzése, a magyar érzésnek, gondolatnak, tudásnak továbbfej-

lesztése, népszerűsítése, a családba való bevitele” volt, ami olyan irányt szabott, amelyen „csak az előrehaladás, a fejlődés és a teljes megszilárdulás lehetett az eredmény”.⁴ Ez a derűlátás ragadhatott rá dr. Vékás Lajos munkatársaira is, első-sorban a nyomda igazgatóira – Imre Kálmánra (1920–1926), Lengyel Albertre (1927–1940) és Major József-re (1940–1948) –, a szedőosztály vezetőire – Ferdinánd Gézára (1926), Deák Ferenc-re (1927), Kovács Gyulára (1928–1931), Lauf Rudolfra (1932–1940), Szabó Zoltánra (1941–1943), Mogyorós Gézára (1944–1947) és Katóka Gyulára (1947–1948)⁵ – és nem utolsósorban dr. Görög Ferenc-re (1881–1970), a részvénytársaság kiadóigazgatójára (1925–1944), akiknek elkötelezett és dinamikus hozzáállása nélkül a Minerva konszolidációja aligha lett volna elképzelhető.

A Minerva által kiadott művek szerzőinek lajstroma is beszédes. Közöttük olyan jelentős írók, újságírók, költők és tudósok nevét találjuk, mint például Ady László, Asztalos István, Áprily Lajos, Balogh Edgár, Balogh Jolán, Bánffy (Kisbán) Miklós, Bárd Oszkár, Benedek Elek, Berde Mária, Biró Vencel, Bitay Árpád, Boga Alajos, Borbély István, Böhm Károly, Bözödi György, Buza László, Debreczeni László, Demeter Béla, Dsida Jenő, Entz Géza, Ferenczi Miklós, Görög Ferenc, Gy. Szabó Béla, Gyalui Farkas, Gyárfás Elemér, György Lajos, Herepei János, Imre Lajos, Jakó Zsigmond, Jancsó Elemér, Jordáky Lajos, Juhász István, Karácsony Benő, id. Kántor Lajos, Kelemen Lajos, Keöpeczi Sebestyén József, Kohn Hillel, Kós Károly, Kristóf György, Lakatos István, Dieter Lang, László Dezső, László Gyula, Ligeti Ernő, Makkai Sándor, Maksay Albert, Adolf Meschendörfer, Méliusz József, Mikó Imre, Molter Károly, Neumann György, Nyárády Eramus Gyula, Nyirő József, Orient Gyula, P. Gulácsy Irén, Pataki Jenő, Péter Béla, David Prodan, Ioan Rațiu, Ravasz László, Reményik Sándor, Roska Márton, Ruzitska György, Salamon László, Octavian Șireagu, Szabó T. Attila, Szádeczky-Kardoss Gyula, Szántó György, Szentimrei Jenő, Tabéry Géza, Tamási Áron, Tavasz Sándor, Tompa László, Tóth István, Tulogdy János, Valentiny Antal, Vásárhelyi János, Vásárhelyi Z. Emil, Teofil Vescan, Vita Zsigmond, hogy csak az ismertebbeket említsük.

Huszonnyolc éves fennállása alatt, 1920–1948 között, a kolozsvári Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. összesen mintegy hétmillió példányban adott ki és nyomtatott magyar nyelvű szépirodalmi és tudományos könyveket, tankönyveket, továbbá több tízmillió példányban folyóiratokat, heti- és napilapokat. Az erdélyi magyarság első kisebbségi korszakában, 1920 és 1940 között a Minerva a közösség rendelkezésére bocsátotta mindazokat a tankönyveket, irodalmi és tudományos műveket, ismeretterjesztő és népművelő munkákat, továbbá hetilapokat, folyóiratokat és más kiadványokat, amelyek nélkül a magyar oktatás és művelődés Erdélyben mérhetetlenül erőtlenebb és sokkal színvonalalattalabb lett volna. Ebben az időszakban az erdélyi magyar könyvkiadásban Kolozsvár 3487 művel az első helyen szerepel, miközben a második helyet elfoglaló Nagyváradon mindössze 582, Temesváron 426, Aradon 354, Brassóban 277, Marosvásárhelyen 221, Szatmárnémetiben pedig csupán 208 könyvet nyomtattak ki. Az időszaki sajtótermékek tekintetében 457 címmel szintén Kolozsvár vezet, ami a teljes korabeli sajtótermés 27 százalékát teszi ki. A Minerva ebben a periódusban 1563 könyvet és 56 időszaki sajtókiadványt nyomtatott, messzemenően kiemelve a többi kiadó-, illetve nyomdavállalat közül, amelyek egyenként kétszáz könyvnél kevesebbet vagy jóval kevesebbet jelentettek meg.⁶

Az 1940. augusztus 30-i második bécsi döntés nyomán Erdély északi része – és benne Kolozsvár is – két évtized után újra magyar fennhatóság alá került. Az

új körülmények lehetővé tették a vállalat konszolidációját: 1941-ben nagyarányú tőkeemelést hajtottak végre, majd a Minervába beolvasztották a Concordia Nyomda és Lapkiadó Rt.-t, és később, megvásárlása után, az Ardealul nyomdát is. Ebben az időszakban teljesedett ki, korábbi vásárlásokat kiegészítve, a Minerva ingatlanvagyonra, amely a háború végén a mai Brassai Sámuel utca 5. és a Dávid Ferenc utca 4. szám alatti, két utcára nyíló házas telekből, illetve a Brassai Sámuel utca 7. szám, továbbá a Szappan (Tipografiei) utca 16. szám alatti ingatlanokból állt. Ezen a három utcára nyíló, összefüggő, 3200 négyzetméteres telek együttesen kilenc épületingatlan áll.⁷

Az 1944. októberében bekövetkezett újabb helyzetváltozás nyomán, a vállalat „történelmi hivatása ugyanaz maradt: nemes és szép ruhába öltöztetni a gondolatot, és eljuttatni a tudásra szomjúhozó emberiség minél szélesebb rétegeihez” – mutatott rá a Minerva 1944. évi üzleti jelentése.⁸ Tudomásunk szerint ez volt a vállalat utolsó nyomtatásban közreadott évi üzleti jelentése. A dokumentum kegyelettel emlékezett meg dr. Óvári Elemérről, a részvénytársaság igazgatóságának elnökéről – aki ezt a tisztséget a Minerva alapítása óta betöltötte, és akit 1944 őszén, Kolozsvár szovjet megszállásának első időszakában, több családtagjával együtt meggyilkoltak –, majd rövid mérleget készített a Minerva 1944-es üzleti évről, nemkülönben a vállalat alapítása óta eltelt 25 esztendő eredményeiről.

A jelentésbe foglalt általános eredményösszesítőből az erdélyi magyarság megtudhatta, hogy 25 éves fennállása alatt a Minerva 4 218 852 könyvet nyomtatott, amelyek közül 1 992 375 példány saját kiadású munka, 2 226 477 pedig bérben nyomtatott kiadvány volt. A saját kiadású könyvek között 265 tankönyv szerepelt 1 055 999 példányban, továbbá 441 irodalmi és tudományos mű 936 376 példányban. Ha az 1944-től az 1948. június 11-i államosításig eltelt időszak kiadványait is figyelembe vesszük, a kiadott saját könyvek példányszáma meghaladta a kétmillió darabot, az összes kinyomtatott köteté pedig 4,5-5 millió körül mozgott.

Hatalmi intézkedés nyomán, a Minerva teljes vagyona – ingatlanokkal, gépparkkal, felszerelésekkel, nyersanyag- és árukészletekkel együtt – kezdetben a Román Munkáspárt Kiadójának a tulajdonába jutott, amely hivatalosan Bukarestben székel. Végül e kiadótól 1979-ben államosították, amikor az egész géppark és az azt befogadó ingatlanok a román állam birtokába kerültek, kezelőjük a Szocialista Művelődés és Oktatás Országos Tanácsa, nevében pedig a felszámolt Minerva valamennyi javát gyakorlatilag megöröklő Kolozsvári Nyomdaipari Vállalat lett.⁹

Az oly sok áldozattal felépített nyomdavállalat gépein készültek a későbbi években a romániai magyarságot megannyi alkalommal megalázó nyomtatványok, később pedig a nemzeti kommunizmus alapján álló magyarellenes kiadványok egész sora.¹⁰ Nem kevésbé igaz, hogy eközben a második világháború utáni erdélyi magyar irodalom és tudomány nagyszerű alkotásainak jelentős része is ugyanígy került nyomtatásra.

A Kolozsvári Nyomdaipari Vállalat 1979-ben a város keleti részén felépült új székhelyére költözött, és ez alkalommal a volt Minerva-ingatlanok egy részének kezelését az Országos Filmvállalat kolozsvári fiókjának, egy másik részének kezelését pedig a Városi Lakásgazdálkodási Vállalatcsoportnak (GIGCL) engedte át. Az ekkor készült – és a városháza levéltárában fennmaradt – átadási-átvételi jegyzőkönyvből¹¹ tudjuk, hogy a kezelői jog átruházására 1981. január 5-én ke-

rült sor, de később ezt az ingatlanok telekkönyvébe nem jegyezték be. Az osztozkodást követően az épületek továbbra is a román állam tulajdonában maradtak, kezelésüket pedig három állami vállalat látta el: a GIGCL, a Kolozsvári Nyomdaipari Vállalat, illetve a Kolozs Megyei Filmvállalat.

Változást e tekintetben csak az 1990-es rendszerváltozás hozott, amelynek egyik törvénye az országos érdekeltségű vállalatok kezelésében levő ingatlanvagyonot a szóban forgó vállalatok birtokába adta. Ennek következtében a Kolozsvári Nyomdaipari Vállalat, amely 1990 után a bukaresti Országos Coressi Nyomdaipari Vállalat¹² részét képező Ardealul Nyomda¹³ néven folytatta a tevékenységét, az egykori Minerva-ingatlanok egy részére 1994-ben a telekkönyvbe bejegyeztette tulajdonjogát.

Az 1990 után tőkeszegényen és teljes létbizonytalanságban újjáalakuló erdélyi magyar sajtóra és könyvkiadásra a piaci feltételek nyomasztóan hatottak. Az 1989 decemberében megalakult kolozsvári *Szabadság* napilap szerkesztősége 1990–1991 folyamán jutott el annak felismeréséhez, hogy – a lap helyzetének konszolidálása végett – a kolozsvári magyar sajtó hagyományaihoz kell visszanyúlnia. A Minerva példája kézenfekvő volt, a mindenkor kényes magyar–román viszony szemszögéből is vállalhatónak tetszett, így, a Minerva felélesztésének szándékával, 1991-ben történt egyeztetéseket és alakuló ülést követően, 1992-ben sikerült a Kolozsvári Bíróság a Minerva Művelődési Egyesületet bejegyeztetni.¹⁴

Az egyesület húsz alapító tagjának¹⁵ többsége a *Szabadság* szerkesztői közül került ki. Ezt a névsort tette teljessé a kolozsvári magyar, román, német és zsidó közösség több köztisztelőben álló tagjának a neve. A magyar nemzetiségű alapítók között, az újságírókon kívül olyan személyiségek nevét találjuk, mint például Kányádi Sándorét (a Minerva tisztelőbeli elnöke), Kerekes Jenő közgazdász professzorét, Pálfalvi Attila műegyetemi rektorét, Csiha Kálmán református és Kovács Lajos unitárius püspökét, de kolozsvári működése idején a magyar közösséghez közel álló bölcsészkarri finn lektorét, Eira Pönttinenét is. Román részről a Minerva újjáalapításának kezdeményezői: Adrian Marino irodalomkritikus, Ion Aluș szociológus professzor és Ioan Tomoiag kolozsvári kenyérgyár-igazgató; német részről dr. Paul Jürgen Porr belgyógyász, a Német Demokrata Fórum kolozsvári szervezetének elnökét, a kolozsvári magyar zsidóság soraiból pedig Löwi Károly köztisztelőben álló gyermekorvost kérték fel, hogy az intézményalapításban részt vegyen. Valamennyien az ügy mellé álltak, és jó szívvel támogatták a kolozsvári Minerva újjáalapítását, a Minerva Művelődési Egyesület életre hívását.

Létének első éveiben az új egyesület – elődjénél jóval szerényebb anyagi körülmények feltételei között – arra törekedett, hogy az egykori Minerva szervezeti struktúráját leképezze. Első lépésként 1991-ben felvásárolta tehát – jogi kényszer nyomán – a 22 tagtárs által létrehozott Szabadság Kft. valamennyi üzlet-részét, s így a *Szabadság* napilapot kiadó cég százszázalékos tulajdonosává vált. A Minerva egyben megszerezte a Kolozsváron 1992 októberében anyaországi segítséggel létrehozott Écriture Sajtóház Kft.¹⁶ 10 százalékos üzlet-részét, és 1994-ben könyvkiadási tevékenységbe kezdett.

Az újjáalakult Minerva okirataiban székhelyeként a kolozsvári Napoca (Jókai) utca 16. szám alatti ingatlan szerepelt, amelyben 1990 előtt és után a város és a megye magyar, illetve román nyelvű napilapja működött. A szóban forgó ingatlant 1950-ben az állam elkobozta jogos tulajdonosaitól, a szárhegyi gróf Lázár család tagjaitól, de tulajdonjogát a román állam csak 1959. október 5-én tele-

kelte. Akkor a kezelői jogot a Kolozsvári Néptanács javára jegyezték be a telekkönyvbe.¹⁷ Az ingatlan kezelői jogát, 1992-ben, Románia Kormányának Bukarestben székelő Protokollhivatala,¹⁸ illetve ez utóbbi intézmény kolozsvári kirendeltsége (Victoria Protokoll Kirendeltség¹⁹) kapta meg.

A RA-APPS a Lázár-örökösök 2001-ben benyújtott visszaszolgáltatási kérelmét 2004-ben elutasította. Az elutasító határozatnak a jogos örökösök nevében történő bírósági megtámadása négy és fél éves pereskedéshez vezetett, amelynek során a Bukaresti Törvényszék, a Bukaresti Ítéltábla és a Legfelső Ítéltábla és Semmitőszék – összesen öt, az örökösök javára meghozott bírósági határozat nyomán – a RA-APPS-t jogerősen az ingatlan mintegy 1500 négyzetméternyi lakfelületének visszaszolgáltatására kötelezte. A szóban forgó lakfelületet, a teljes ingatlan $\frac{3}{4}$ részét, 2009. február 1-jén adta át az említett állami intézmény a jogos örökösöket a per során képviselő személynek. Eredeti, írásban sosem rögzített ígéretüket betartva a jogos örökösök egy hónap múlva ingatlanrészüket adásvételi szerződéssel, jutányos áron a Minerva Művelődési Egyesület birtokába juttatták, megtartva képviselőjüknek azt a szabadon továbbruházható vétőjogot, amelynek segítségével az ingatlant a kolozsvári magyar sajtó- és művelődési élet szolgálatában mindenkor megtartani lehessen. Ezáltal a Minerva – szinte két évtizedes megfeszített munka nyomán – újra székházhoz juthatott.

Az egyesület 2005-ben, a nemzeti kisebbségi szervezetek ingatlanjainak visszaszolgáltatásáról szóló 2005/247. számú törvény értelmében visszakeré a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet teljes Brassai Sámuel–Dávid Ferenc–Szappan utca térségbeli ingatlanvagyonát és felszerelését. A bukaresti Országos Restitúciós Hatóság 2008. májusi kedvező határozatával²⁰ a Brassai Sámuel utca 5. szám és Dávid Ferenc utca 4. szám alatti, 1278 négyzetméter területű telkét és a rajta álló öt, részben lelakott, részben pedig romos épületingatlant, visszaszolgáltatta.

Kolozsvár Polgármesteri Hivatala a visszaszolgáltató határozatot a Kolozs Megyei Ítéltábla közigazgatási részlegén megtámadta, azt hangoztatva, hogy – bár ugyanazt a tevékenységet folytatja – a Minerva Művelődési Egyesület nem jogutódja a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézetnek. A Kolozs Megyei Ítéltábla döntése azonban ezt az érvelést elutasította, és a jogfolytonosságot egyértelműen megállapította: „tagadhatatlan tény, hogy a Minerva Művelődési Egyesület tényleges folytatója elődje tevékenységének, s így jogi szempontból örököse is.”²¹ A kolozsvári bírói döntést a bukaresti Legfelső Ítéltábla és Semmitőszék ítélete²² emelte jogerőre, s ennek nyomán Kolozsvár Polgármesteri Hivatala az ingatlant 2009 júniusában átadta²³ az egyesületnek. E sorok írásának időpontjáig a másik két Minerva-ingatlan (Brassai Sámuel utca 7. szám, illetve Tipografiei [Szappan] utca 16. szám) visszaszolgáltatása ügyében a bukaresti Országos Restitúciós Hatóság nem hozott döntést.

A Minerva 2009-ben hozzalátott Jókai utcai székházának rehabilitálásához és korszerűsítéséhez, amely munkálatok terveit Guttman Szabolcs műépítész, a műemlék jellegű épületek rehabilitációjának köz- és elismert szakértője készítette el. A munkálatok finanszírozásához, példás összefogással, a Romániai Magyar Demokrata Szövetség (RMDSZ), Magyarország korabeli kormánya és a Minerva Művelődési Egyesület egyaránt jelentős összeggel járult hozzá. Máig meghatározó elkötelezettségről és segítőkészségről tett bizonyosságot a Minerva munkájának támogatásában Takács Csaba, az RMDSZ korabeli ügyvezető elnöke, a Communitas Alapítvány jelenlegi elnöke, továbbá Gémesi Ferenc, a magyar Mi-

niszterelnöki Hivatal szakállamtitkára és Törzsök Erika, a Miniszterelnöki Hivatal Nemzetpolitikai Ügyek Főosztályának főigazgatója. Sikerült felújítani 2010-ben az épület alagsorát, ahova modern fűtőkazánok kerültek beszerelésre, új tetőszerkezetet és tetőburkolatot, valamint új, korszerű nyílászárókat kapott az épület utcai homlokzata. A belső és külső rehabilitációs munka a következő években folytatódott. Rendre elkészült az alagsori Minerva Galéria és Minerva Archívum, az új emeleti szerkesztőségi tér, a Cs. Gyimesi Éva kiállító- és előadóterem, az utcai és az udvari homlokzatok is lassan új ruhába öltöztek, és új tölgyfakapu került a bejárati gangba.

Az RMDSZ két évtizedes jubileumának ünnepségén, 2010 januárjában, Markó Béla, a szövetség elnöke a Kolozsvári Állami Magyar Opera termében összegyűltek előtt bejelentette: a Minervával összefogva, az RMDSZ erdélyi kisugárzású művelődési és tudományos központot tervez létrehozni az egyesület által visszakövetelt Brassai Sámuel–Dávid Ferenc–Szappan utcai ingatlanok felhasználásával, amelyben helyet kapnának mindazok a közösségi funkciók és terek, amelyek az erdélyi és benne a kolozsvári magyar tudományos és kulturális jelenlét erősítéséhez hozzájáruljanak.

Ennek a távlati tervnek a keretébe illeszkedett bele az a Kelemen Hunor jelenlegi RMDSZ-elnök hozzájárulásával és támogatásával megtett lépés, amellyel, 2018 januárjában a Brassai Sámuel utca 5. és Dávid Ferenc utca 4. szám alatti ingatlanegyüttes tulajdonjogát a Minerva az Iskola Alapítványra átruházta. Az értékes ingatlan közösségi kézben maradt tehát, s a megállapodás értelmében, a megszerzett helyszínen, a szükséges átépítési munkálatokkal, az Iskola Alapítvány létrehozta a Minerva Kulturális Központot. A Minerva a vételárból megszerezte a Jókai utcai Lázár-ház magántulajdonban levő további $\frac{1}{4}$ részét, s ezzel az ingatlanok immár egyedüli tulajdonosává vált. Ugyanakkor az egyesület nekilátott a székháza manzárdjában levő terek elmaradt építészeti munkálatainak jelenleg is zajló befejezéséhez. Az új épületrész további média-, kulturális és tudományos tevékenységeknek biztosít majd otthont.

Az eltelt években a Minerva létrehozta saját könyvtárát és archívumát, amelyben diákok, oktatók és kutatók naponta könnyen hozzáférhetnek a Minerva kiadványaihoz, számos médiatudományi szakkiadványhoz, egyetemi jegyzet-höz, továbbá gazdag sajtó-, sajtófotó- és sporttörténeti gyűjteményeinkhez. A Minerva média-, kommunikáció- és társadalomtudományi szakkönyvtára ma már több száz hazai és külföldi kiadású kötetet kínál a könyvtár látogatóinak. A Minerva Archívum és Könyvtár valamint a Minerva Sajtófotó Archívum több ezer tételes, teljes könyv-, folyóirat-, hetilap- és napilapállományának lajstroma, illetve a kolozsvári napilapok 1960–1992 közötti sajtófotógyűjteménye több mint 35 ezer felvétele mára az egyesület internetes honlapján (www.minerva.org.ro) három nyelven (magyar, román, angol) szabadon elérhető és tanulmányozható, akár csak a történelmi Minerva története és bibliográfiája. A sajtófotó-archívumban, külön jelöléssel, Deák Ferenc jelenleg New Yorkban élő fotóművész (a kolozsvári *Igazság* napilap egykori neves fotóriportere) által a Minervának adományozott archív felvételei is elérhetőek és kutathatók. Ennek a fondnak a bővítése folytatódik, és emellett további fotóriporteri életművek digitalizálási munkája is napirenden van.

A kolozsvári *Szabadság* napilap mellett, a Jókai utcai Minerva-házban fejt ki tevékenységét immár több mint egy évtizede, a Babeş-Bolyai Tudományegyetem Politika-, Közigazgatás- és Kommunikációtudományi Karán működő Újságírás,

illetve Kommunikáció szakok oktatóit tömörítő háttérintézmény, a Cseke Péter egyetemi tanár által vezetett Medea Egyesület, továbbá annak kutatóműhelye, a Kolozsvári Kommunikáció és Médiakutató Intézet. Az általuk kiadott folyóirat, a *ME.dok*, az egyetlen hazai társadalomtudományi folyóirat, amelyet három jelentős nemzetközi tudományos adatbázis is indexel, a CEEOL, az Index Copernicus és az ERIH PLUS.

A Minerva-házat működtető egyesületünk 2011 óta évente több száz rendezvénynek (könyvbemutatók, előadások, tudományos konferenciák, kerekasztal-megbeszélések, kiállítások) biztosít teret. Fontos megemlíteni, hogy az 1992-es újraalapítás óta – Újvári Mária főkönyvtáros és bibliográfus, a Minerva Archívum és Könyvtár szakmai vezetőjének kivételével – a Minerva Művelődési Egyesület valamennyi tagja és munkatársa önkéntes alapon, bérezés nélkül állt és áll a közösség szolgálatában, így a Minerva méltón reméli a közösségünk további kiemelt figyelmét és támogatását.

■ JEGYZETEK

1. Tibori Szabó Zoltán: *Erdély legnagyobb lap-, könyv- és tankönyvkiadójának történetéhez*. ME.dok V. évf., 3. sz., 2010. 11–20.; V. évf., 4. sz., 2010. 33–44; Uő: *Önzetlenül, névtelenül, diszkrétan – a közösségért*. In: *Újra-teremtett világok. Írások Cs. Gyimesi Éva emlékére*. Balogh F. András et al. (szerk.). Argumentum Kiadó, Bp., 2011. 343–353; Tibori Szabó Zoltán–Újvári Mária: *A Minerva nyomda és könyvkiadó (1920–1948) kiadványainak jelentőségéről*. Kriza János Néprajzi Társaság Évkönyve, Kvár, 20. kötet, 2012. 95–122; Tibori Szabó Zoltán: *A kolozsvári Minerva művészetpártoló munkája, 1920–1940*. In: *Sors és jelkép. Erdélyi magyar képzőművészet, 1920–1990*. Szücs György (szerk.). Szépművészeti Múzeum–Magyar Nemzeti Galéria, Bp., 2015. 58–65; Tibori Szabó Zoltán–Újvári Mária: *A kolozsvári Minerva története és bibliográfiája (1920–1948)*. Minerva Művelődési Egyesület Kiadója, Kvár, 2015. (A továbbiakban *A kolozsvári Minerva...*).
2. Dávid Gyula (szerk.): *Romániai Magyar Irodalmi Lexikon*. 3. kötet. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1994. 596–598. (A továbbiakban RMIL – 3).
3. *A kolozsvári Minerva...*
4. Vékás Lajos: *Az első tíz év*. Páosztortűz, XVI évf., 21. sz., 1930. október 19., 473–474.
5. *RMIL – 3*, 598; lásd még Kozma Hunor: *Kolozsvári könyvkiadás a két világháború között*. Szakdolgozat. Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Könyvtárszak, Kolozsvár. (A továbbiakban Kozma.)
6. Kozma.
7. A Minerva-üzemek ingatlanvagyonának részét képezte akkoriban a kolozsvári Unió (később December 30., ma Memorandumului) utca 23. szám alatti ingatlan is, amely formálisan a nyomdász szakszervezet (Uniunea Muncitorilor Grafici din România) tulajdonát képezte, de amelyet e célra szintén a részvénytársaság szerzett meg. Lásd 3943. sz. Telekkönyv, 391. hrsz., Kvár (másolat a Minerva Művelődési Egyesület irattárában).
8. *Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet R.-T. Kolozsvár, Üzleti Jelentés és Zárószámadás az 1944. Évi XXV. Üzletéről*. Kvár, 1945.
9. Lásd 7592. sz. Telekkönyv, 163. hrsz.; 4616. Telekkönyv, 172. sz. hrsz.; 7592. sz. Telekkönyv, 174. hrsz., Kolozsvár (telekkönyvi másolatok a Minerva Művelődési Egyesület irattárában).
10. Fontos megjegyezni, hogy ezt a kurzust az európeér román értelmiség akkor is elítélte, és ma is elítéli.
11. *Proces verbal de predare-primire (Átadási-átvételi jegyzőkönyv)*, 1981. január 5., iktatási száma: 1981. január 3./922. sz. (másolata a Minerva irattárában).
12. Román elnevezése: Compania Națională a Imprimeriilor Coresi SA.
13. Román elnevezése: Imprimeria „Ardealul” Cluj-Napoca.
14. Román elnevezése: Asociația Culturală Minerva.
15. A Minerva Művelődési Egyesület 1992. április 1-jén alakult meg, s működését a Kolozsvári Bíróság 1992. augusztus 14-i 74/PJ/1992. sz. végzésével (Încheiere nr. 74/PJ/1992 din 14 august 1992 a Judecătoriei Cluj-Napoca – eredeti példánya az egyesület irattárában) törvényesítette. Az egyesület célja: a válságban levő magyar nyelvű sajtó, különösképpen a kolozsvári *Szabadság* napilapnak és kiadványainak támogatása, újságírók képzése, továbbképzése, anyagi támogatása és díjazása, a közösség számára fontos tudományos és kulturális események megszervezése, ilyen jellegű kiadványok megjelentetése.
16. Román elnevezése: Écriture Casa de Presă SRL, székhelye: Kolozsvár, Liebnacht tér 2. sz.
17. 2328. sz. Telekkönyv, 403. hrsz., Kvár.
18. Román elnevezése: Regia Autonomă Administrația Patrimoniul Protocolului de Stat S. A. (rövidítve: RA-APPS).
19. Román elnevezése a telekkönyvben: Societatea Victoria Regia Autonomă a Administrației Patrimoniului Protocolului de Stat R. A.
20. Comisia Specială de retrocedare a unor imobile care au apartinut comunităților cetățenilor apartinând minorităților naționale din România, Decizia nr. 163 din 28.05.2008 (eredeti je a Minerva Művelődési Egyesület irattárában).
21. Sentința civilă nr. 647/2008 (09.10.2008) és Sentința civilă nr. 94/2008 (11.12.2008), Curtea de Apel Cluj, Secția Comercială, de Contencios Administrativ și Fiscal (Kolozs Megyei Ítéletábla Kereskedelmi, Közigazga-

tási és Pénzügyi Részlegének 2008/647. sz. [2008. október 9-i] és 2008/94. sz. [2008. december 11-i] Polgári Ítélete) – eredeti ítéletek a Minerva Művelődési Egyesület irattárában.

22. Decizia nr. 2031 din 7 aprilie 2009, Înalta Curte de Casație și Justiție, Secția de Contencios Administrativ și Fiscal (Legfelső Ítéletábla és Semmitőszék Közigazgatási és Pénzügyi Részlegének 2009. április 7-i 2031. sz. Határozata) – eredeti példány a Minerva Művelődési Egyesület irattárában.

23. Primăria Municipiului Cluj-Napoca, Comisia de punere în posesie, Protocol de predare-preluare a imobilului nr. 827/45/16.06.2009 (Kolozsvár Polgármesteri Hivatala, Tulajdonba Helyezési Bizottság, 827/45/2009.06.16 sz. Ingatlanátadási-átvételi jegyzőkönyv) – eredeti példány a Minerva Művelődési Egyesület irattárában.

